

รูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

A Model of Northeastern Thais' unity Reinforcement through Sangahavatthu

(Fourfold Principle of Kindly Treatment)

ประพิศ โบราณมูล¹

Prapit Boranmoon

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2554

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ ประเมินรูปแบบ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สมมติฐานของการวิจัย คือ ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุน แตกต่างกันมีรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน เป็นการวิจัยผสมระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจกับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 582 คน และแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ จากการสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 23 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี โดยรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก และประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา จังหวัด และปัจจัยสนับสนุนที่แตกต่างกัน มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 8 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอาชีพไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสม ประกอบด้วย การเสียสละ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น โดยไม่เห็นแก่ตัว การกล่าวถ้อยคำที่อ่อนหวานหรือการกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน ทำให้เกิดไมตรี รักใคร่นับถือกัน การร่วมมือร่วมใจกันในหน้าที่การงาน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในหมู่คณะ โดยมีการแบ่งภาระหน้าที่ตามความรับผิดชอบ รวมถึงการเสียสละเวลาในการช่วยเหลือสังคมหรือส่วนรวมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ และการทำตนเสนอต้นเสมอปลาย ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม เหมาะสมกับฐานะที่ตนมี

¹ปร.ด.(วัฒนธรรมศาสตร์) , นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

อยู่ในสังคม นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาคไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

คำสำคัญ : 1. รูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี 2. สังคหวัตถุ 4 3. ปัจจัย

Abstract

The research had been conducted with three objectives: 1) to seek for the method of their unity reinforcement through the above principle, 2) to compare their unity reinforcement model, resting upon differences in respondents' genders, ages, careers, educational backgrounds, and their domiciles in each province and 3) to assess the model of their unity reinforcement through it. The underlying research hypothesis lay in that differences in their personal and supportive factors had differing models of their unity reinforcement. The research methodologies were the dichotomy between the survey research and the qualitative one by making use of the questionnaire forms distributed to 582 respondents and the formal interview ones for interviewing twenty-three subjects one by one. The statistical tools used for computing data included frequency, percentage, standard deviation, t-test and F-test (One-Way ANOVA) by setting the statistical significance at 0.05, while analyzing the qualitative data by way of content. The research findings showed that their unity reinforcement through aforesaid principle was rated very good in the overall four aspects. Their opinions on the models of their unity reinforcement in the overall eight aspects were also scored very good. Additionally, there was contrasting correlation between differences in their genders, ages, educational backgrounds, domiciles and supportive factors and their unity reinforcement through the above principle in the overall eight aspects with the statistical significance at .05, whereas the qualitative data of their same career indicated that their unity reinforcement through the same principle had good and appropriate role models. As for the qualitative data, they were found that the above principle had the good and appropriate role model, in which it extended to giving things to others, sacrifice belongings to them, being generous with others and sharing things with others for their own benefits without selfishness; to speak pleasant or polite words in order to create a goodwill gesture culminating in loving and respecting one another, cooperating in doing work so as to bring about mighty strength in the groups and sharing responsible burdens and duties with them, including devoting their time to help the society or the public for the benefits of the nation; to make oneself steadily well towards others including the use of correct etiquettes following their positions, states, persons, circumstances suitable for them in the society; to steadily behave oneself towards others, render them equality, not take advantage of others, be well aware of others' happiness and illness, realize others' problems and together solve them for the benefits of the society.

Keywords : 1. A model of unity reinforcement 2. Buddhism's fourfold principle of kindly treatment 3. Factors

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนโดยการนำเอาหลักศีลธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นความดีงาม ในการที่จะหล่อหลอมมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งตนเองและประเทศชาติ เพราะว่ามันมนุษย์นั้นสามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ถ้ามีการนำเอาหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและสังคมไทยในปัจจุบันนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวหาได้เป็นประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนไทยนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากขึ้น มีกิเลสมากขึ้น และสิ่งที่ขาดคือศีลธรรม สภาพสังคมที่ฟอนแฟะ เพราะรับเอาอิทธิพลอารยธรรมทางตะวันตกเข้ามามากเกินไป และคนไทยบางคนรับเอาโดยไม่มีวิจารณญาณ

ดังนั้น การที่ประชาชนยึดเอาหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีนับได้ว่าเป็นความชาญฉลาดของผู้ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเอง หน่วยงาน องค์กร ของตน สังคมและประเทศชาติ เพราะเป็นข้อธรรมที่ง่ายต่อการประพฤติและปฏิบัติ ซึ่งทำได้เป็นประจำทุก ๆ วันก็จะเป็นอุปนิสัย ทำให้มีแต่ความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง หลักธรรมดังกล่าวนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างความผูกพันทางใจเป็นอย่างดี ในการที่จะช่วยกันทำงาน และอุทิศเวลา สมอง แรงกาย และแรงใจในการทำงานเพื่อความผาสุกของตนเอง แต่ในโลกของความเป็นจริง ผู้ปฏิบัติตามยังมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องนี้ไม่มากนัก เป็นผลให้มีได้มีการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการเสริมสร้างความสามัคคีในการดำรงชีวิตทั้งครอบครัวและสังคมเท่าที่ควร จึงมักก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การขาดซึ่งความสามัคคีของประชาชน การไม่ซื่อตรงหรือขาดการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน นอกจากนี้หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชน ถ้ายึดถือปฏิบัติตามให้ดีให้ถูกต้องแล้วจะสามารถหลุดพ้นจากความเป็นฆราวาส หรืออาจจะเป็นผู้หมดกิเลสได้ สังคหวัตถุ 4 นี้จะช่วยให้บุคคลละในสิ่งที่ควรละได้หมดและทำให้เกิดให้มีให้เจริญในสิ่งที่ควรทำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอีกภาคหนึ่งของประเทศไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ประชาชนก็มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความสงบสุข ความสามัคคีภายในสังคม แต่อย่างไรก็ตามในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคนี้ก็ยังไม่มีรูปแบบหรือวิธีการในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีที่ชัดเจน โดยเฉพาะหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา มาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้ได้รูปแบบ แนวทาง หรือวิธีการในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนโดยเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ กาฬสินธุ์ และยโสธร ที่มีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนอย่างไรบ้าง คำตอบที่ได้จากการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จะได้แนวทางหรือรูปแบบวิธีการในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในจังหวัดอื่น ๆ ตลอดจนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบและใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชน โดยมีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือประกอบในการดำเนินงานให้สังคมมีความสงบสุข เรียบร้อยและให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

2. โจทย์วิจัย

2.1 ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นอย่างไรและมีมากน้อยหรือไม่เพียงใด

2.2 ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุน แตกต่างกัน มีรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

3.2 เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และจังหวัดที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ปัจจุบัน ต่างกัน

3.3 เพื่อประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

3.4 เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทำให้ทราบวิธีการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

4.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และจังหวัดที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ปัจจุบัน ต่างกัน

4.3 ทำให้ทราบผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

4.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรม สังคหวัตถุ 4

4.5 ได้รูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรม สังคหวัตถุ 4

4.6 นำรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีไปใช้ในการส่งเสริมและเสริมสร้างความสามัคคีให้กับประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ รูปแบบที่ใช้คือการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เพื่อที่จะได้รูปแบบในการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ กาฬสินธุ์ และยโสธร จำนวน 150,000 คน เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ กาฬสินธุ์ และยโสธร ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 582 คน โดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie และ D.W.Morgan(บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 43) เลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling)

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดไว้ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สำหรับเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัย กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งนิยามปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดไว้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้าง และเนื้อหา (Construct and Content Validity) เสร็จแล้วนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .88 และจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูลแล้วดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

2) นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐานการวิจัยระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วย t-test และ One Way ANOVA พร้อมทั้งใช้วิธีการ LSD (Least Significant Difference) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P = 0.05$ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยใช้ความถี่ (Frequency) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ จากการสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 23 คน มาตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า (Triangulation) แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของการบรรยายตามเนื้อหาในแต่ละประเด็นของข้อคำถามและดำเนินการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นในลักษณะขององค์ความรู้ใหม่โดยการใช้วิธีการอธิบายความในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือ F-test โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P = 0.05$ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาประมวลความคิดเห็นตามที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลแล้วนำมาจัดให้เป็นระบบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีดำเนินการวิจัยแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. ผลการวิจัย

6.1 ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 582 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.7 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 33.7 มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 36.9 มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 39.2 และปัจจุบันอาศัยอยู่จังหวัดยโสธร ร้อยละ 22.7

6.2 ตอนที่ 2 วิธีการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเสริมสร้างความสามัคคี ด้วยการใช้หลักสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.18 ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .63 รองลงมาได้แก่ การเสริมสร้างความสามัคคี ด้วยการให้หลักปียวาจา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .61 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ การเสริมสร้างความสามัคคี ด้วยการให้หลักทาน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .63 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

การใช้หลักทาน พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.79 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .63 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ การใช้หลักปียวาจา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.13 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .61 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับมากที่สุดสามข้อ การใช้หลักอรรถจริยา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.07 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .67 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ และ การใช้หลักสมานัตตตา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .63 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับมากที่สุดสองข้อ

6.3 ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี โดยรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .44 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดด้าน และอยู่ในระดับปานกลางสองด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ด้านการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดสองข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสองข้อ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .57 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับปานกลางสองข้อ ด้านการรับผิดชอบต่อส่วนรวม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .56 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .55 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับปานกลางสองข้อ ด้านการเป็นผู้สร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.54 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .66 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดสามข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสองข้อ ด้านการไม่แบ่งเป็นพวกเขาพวกเรา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .59 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดสามข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสามข้อ ด้านการเคารพในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .59 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ และ ด้านการรักหมู่คณะมีใจหวังดีและ

ช่วยเหลือเกื้อกูลหมู่คณะด้วยความเต็มใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.06 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) = .67 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

6.4 ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และจังหวัดที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ปัจจุบันต่างกัน มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยกิจกรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 8 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และที่มีอาชีพต่างกัน มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยกิจกรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 8 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า 1) รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น พบว่า การปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นนั้นถือว่าเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ควรนำมาใช้ซึ่งปรับตัวอาจทำได้ด้วยการทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดี 2) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทำให้เกิดความสามัคคี พบว่า การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทำให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจด้วยดีก่อให้เกิดความสามัคคีต่อกัน และต้องทำให้มีความรู้จักคุ้นเคยเสมือนญาติพี่น้อง 3) การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทำให้เกิดความสามัคคี พบว่า การเสียสละเพื่อให้ได้มวลชน ชาวบ้านในชุมชนต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ร่วมกันช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมก่อให้เกิดความสามัคคี พบว่า การเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม 5) การเป็นผู้สร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะทำให้เกิดความสามัคคี พบว่า การสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะทำให้เกิดความสามัคคี สามารถทำได้หลายวิธีแต่ในที่นี้จะขอเสนอเฉพาะการใช้คำพูดในการเสริมสร้างความสามัคคีเพราะการพูดนั้นสามารถที่จะเป็นได้ทั้งการเพิ่มความแตกสามัคคีหรือพูดเพื่อสร้างความสามัคคี 6) การไม่แบ่งเป็นพวกเขาพวกเราทำให้มีความสามัคคี พบว่า การประพฤติปฏิบัติตัวโดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่งและต้องไม่มีอคติ มีความคิดเห็นร่วมกันช่วยกันทำงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี การเสริมสร้างความสามัคคีถ้าไม่มีการแบ่งเป็นพวกเขาพวกเราแล้วก็จะมีความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมของส่วนรวมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และการร่วมมือกันเป็นการร่วมทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังความรู้ และกำลังทรัพย์ 7) การเคารพในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ทำให้มีความสามัคคี พบว่า การปฏิบัติตามหลักสามัคคีโดยการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ปรึกษาหารือกัน ให้อภัยกัน และเชื่อฟังในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ 8) การรักหมู่คณะ มีใจหวังดีและช่วยเหลือเกื้อกูลหมู่คณะด้วยความเต็มใจทำให้เกิดความสามัคคี พบว่า การรักกันในหมู่คณะ เป็นการผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันถือเป็นการช่วยเหลือกัน ย่อมทำให้เกิดความสามัคคีและการทำตัวเป็นกัลยาณมิตรที่ดี รับฟังความคิด และเหตุผลของคนในชุมชน 9) การเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยกิจกรรมสังคหวัตถุ 4 มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสม ประกอบด้วย 1. การให้ปันสิ่งของของตนเองแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน (การให้ทาน) ได้แก่ การให้การเสียสละ เอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น โดยไม่เห็นแก่ตัว นอกจากนี้ยังสามารถร่วมบริจาคสิ่งของ เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรคให้กับผู้ที่เดือดร้อนด้วย 2. การเจรจาถ้อยคำที่อ่อนหวาน (การกล่าวคำสุภาพไพเราะ) ได้แก่ การเสริมสร้างความสามัคคีทางวาจาด้วยการกล่าวถ้อยคำที่

อ่อนหวานหรือการกล่าวคำสุภาพไพเราะ 3. การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (การช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวม) ได้แก่ ความสามัคคีของการร่วมมือร่วมใจกันในหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในหมู่คณะ มีความพร้อมในด้านของการกระทำ ความคิด ฐิติ ฐิษฐ์ในสิ่งต่าง ๆ โดยมีการแบ่งภาระหน้าที่ตามความรับผิดชอบ 4. ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย (ความมีจิตใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่น) ได้แก่ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่าประชาชนให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 เพราะเป็นหลักธรรมที่มีคำสอนในเรื่องของธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้สามัคคีต่อกัน มีไมตรีจิต มีความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน มีการให้ปันสิ่งของของตนเองแก่ผู้อื่นควรให้ปัน ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนจนถึงการให้วิชาความรู้และแนะนำ สั่งสอนที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม มีการเจรจาถ้อยคำที่อ่อนหวาน ได้แก่ การพูดถ้อยคำน่ารัก กล่าวคำสุภาพไพเราะ สมานสามัคคี ก่อให้เกิดไมตรีและความรักใคร่ นับถือ ตลอดถึงถ้อยคำที่มีประโยชน์เป็นธรรมอื่น ๆ มีการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น อัน ได้แก่ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และสนับสนุน ส่งเสริมในทางศีลธรรม จริยธรรม และมีความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย อัน ได้แก่ ความเป็นคนดีต่อผู้อื่นเสมอต้นเสมอปลาย ความมีจิตใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่นตลอดเวลาและทุกกรณี สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ที่ได้ให้ความหมายตามหลักจริยศาสตร์ สังคมของพุทธศาสนาเรื่อง สังคหวัตถุ 4 หรือหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความสามัคคี ความนิยมชมชอบและเคารพนับถือแก่ผู้อื่นหรือสังคมของชุมชนต่าง ๆ จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ใช้เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตและต้องปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์ของผู้ปฏิบัติเองและผู้อื่น พนักงานในองค์กรต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรู้ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ซึ่งส่งผลให้องค์กร รู้รักสามัคคี เอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีการพูดจาที่ดี กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีความอบอุ่น สงบสุข เป็นเหตุให้องค์กรมีความเข้มแข็ง อันจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งไปพร้อมกัน

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี โดยรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นรูปแบบการเสริมสร้างความสามารถตามที่ประชาชนต้องการเพราะถ้าหากมีการเสริมสร้างอย่างจริงจังแล้วย่อมก่อให้เกิดการสร้างสามัคคีในชุมชนได้ เพราะความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียง ความปรองดอง แต่ถ้าคำนึงในแง่พฤติกรรม อาจจะให้คำจำกัดความได้ว่า เป็นการร่วมแรงร่วมใจ ในการคิดและปฏิบัติ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้กลุ่มบรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของจุฑาทิพย์ ธีรภาค กล่าวถึงพฤติกรรมความสามัคคีว่า ต้องแสดงออกโดยการ ปรับ

ตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ รับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เข้ามีส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่ารูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีที่ประชาชนต้องการควรประกอบด้วยพฤติกรรมความสามัคคี มีดังนี้ รู้จักทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ มีความรักใคร่ปรองดอง ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท มีความเห็นอกเห็นใจกัน และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ รู้จักแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ให้สมาชิกทำตามความสามารถ รักหมู่คณะ มีใจหวังดีและช่วยเหลือเกื้อกูลหมู่คณะด้วยความเต็มใจ

8. ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่ารัฐบาลควรมีการดำเนินการในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความสามัคคีด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุ ทั้ง 4 ประการมาเป็นตัวกำหนดเพราะว่าส่วนใหญ่ในสังคมไทยเป็นพุทธศาสนิกชนจึงเป็นการง่ายในการนำเอาหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้โดยขอความร่วมมือจากมหาเถรสมาคมช่วยในการนำไปปฏิบัติ และ 1.2 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี โดยรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าให้รัฐบาลนำเอารูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีทั้ง 8 ด้านนี้ที่ประชาชนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีในสังคมได้ไปปฏิบัติโดยขอมาให้กระทรวงมหาดไทยรับไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการเสริมสร้างความสามัคคีด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ การใช้หลักทาน จึงมีข้อเสนอแนะให้ผู้ปฏิบัติคือพระสงฆ์ควรมีการจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงอานิสงส์ของการให้ทาน การบริจาคทรัพย์สินสิ่งของให้แก่คนที่ควรให้ว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ และ 2.2 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับประชาชนพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมอันดีเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป รวมทั้งควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักวิถีในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นอย่างถูกต้อง ถูกวิธี ถูกกาลเทศะเพราะสังคมไทยเป็นสังคมเมืองเข้ม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนด้วยการใช้หลักทาน” 3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคม” และ 3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้กับประชาชนที่เดือดร้อนในสังคม”

9. บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:

กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.

การศาสนา, กรม. ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2544.

จุฑาทิพย์ ชีรภาค. “วิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับมัธยมศึกษา”. ปริญญานิพนธ์

การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.

นียดา สุวิชาวรพันธุ์. “ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความสามัคคีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชณ์บำรุง กรุงเทพมหานคร”. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541.

พระนาวิน ถาวโร (ณัฐแสนดี). “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีสังคหวัตถุ 4 กับนักการปกครอง”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พุทธศาสนสุภาษิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2511.

สมหมาย บัวจันทร์, พันตรี. “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

สมัคร บุราวาส. ทศพิชราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.

10. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งสำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือหลาย ๆ ฝ่าย อาทิเช่น พระราชธรรมมานูวัตร และพระราชปริยัติวิมล ที่ปรึกษาโครงการวิจัย พระมหาน่วม สุจิตโต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร อาจารย์วชิฐพัชร วาฤทธิ อาจารย์ชเนศ ต่วนชะเอม คุณสมควร แก้วชาลุน คุณวสันต์ ฉายรัศมีกุล และผู้ช่วยนักวิจัย คือ ดร.ไพรัช พันชมภู ดร.ธงชัย เจริญนนท์ และนายเสถียร เวียงคอนก่อก่อ รวมทั้งประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูล ทุกคน ที่กรุณากรอกแบบสอบถาม ให้สัมภาษณ์ และได้ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณ และขอบคุณ อนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยเรื่องนี้คงจะอำนวยคุณประโยชน์แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผู้สนใจพอสมควร